

Mindez a háború után önmagában nem okozna konfliktust, az emberek egyszerűen tudomásul veszik mint a harc piszkos mechanizmusát, túllépnek rajta. Amint viszont következményeiben maguk is érintett felekké válnak, saját, legféltettebb érzelmeiket kezdi ki a háború vastörvényeinek logikája, egyszerűre leszámolnak a közönnyel, s akár további személyes szálak felszaggatása árán is, megtorlást követelnek. Így idézi elő közvetlenül apja halálát Chris Keller, az a fiú, aki a fronton mészárosmunkát végzett, most meg az egértől is megijed; hogyan, mikor a véres hentesboltból úgy tért vissza, mint tisztítóútból, s most jogát követeli a szerelemhez, emberséghez, nyugodt lelkiismeret-höz. Az anya ebben az erkölcstelenség-gel fertőzött levegőben, taszító pólu-sokra szakadt családban nem viselheti tovább a konformitás álarcát, a látszat —, hogy édes fia él — rögeszméjévé vált, s mikor a konkrét valóság — a levél — immár kétséget kizáróan szétkergeti a hamis álmodat, a magasabb erkölcsi imperativusz hatalmában elfogy ereje védeni a másikat, a fontosabb illúziót, a férj és családfő egzisztenciájának látszatát.

A Szegedi Nemzeti Színház politikus időben nyúlt Miller drámájához. Erre céloz a rendező, Komor István nyilatkozata: „Húsz év után is aktuális maradt a darab fő mondanivalója, hogy az egyén nemcsak családjáért felelős, hanem a társadalomért is. Az emberi felelősségérzet, amelyet ebben a darabban a fiatalok hordoznak magukban, küzd ma is a világon mindenhol. Chris Kellerben, akiben megvan az a tulajdonság, hogy a körülötte levő embereket jobbá tegye, mintha felismernék azt a fajta Amerikát, amelyet a meggyilkolt Kennedy elnök képviselt. Az apjában pedig — akinek farkastörvényei uralkodóak ma is a társadalomban — a johnsoni Amerika árnyéka

jelenik meg. A Chris Keller-ek és Joe Keller-ek küzdelme világméretű összecsapás, amely ma is folyik váltakozó sikerrel. Ma, amikor nem is egy háború dúl a földön Joe Keller-ek fegyvereivel, és az emberek nagy része ezért semmilyen felelősséget nem érez, azt remélhetjük csak, hogy az emberekért érzett felelősség hordozóinak szavára hallgat majd a világ lelkiismerete.”

A párhuzamok tudatosításával Komor István az utóbbi évek egyik legkiegyensúlyozottabb, művészileg legteljesebben megvalósított színházát játszatta el szereplőivel. Amilyen kíméletlenül egzakt, percenként felforrósodó Miller-színpadra, olyan következetes, lényegre utaló, sallangtalan-póztalan az előadás ritmusa. Székely László díszletei megértették a rendező elképzeléseit, a cselekmény menetében *szemünk láttára exponált* lélektani transzformáció célját, s annyi térelemre osztotta a színpadot, hogy benne megszakítás nélkül, végig lehessen játszani. De megértették a színészek is. A Keller család tragédiájának indoklásában *Kátay* Endre kapott legsúlyosabb szerepet, amihez színészi kvalitásait harmonikusan sikerült odagazítani. *Miklós* Klára (Kate Keller) egyszerű eszközökkel húzódtott vissza a törékeny asszony rebent-halovány arc-színé mögé, *Horesnyi* László (Chris Keller) pedig a bűn felismerésének szakaszaiban válik meggyőzővé. *Demjén* Gyöngyvér (Ann Dewer) a szerelem talaján, *Szabó* Kálmán (George Dewer) a jog és moralitás bástyáiról követeli az igazság rehabilitációját, s lekerekített, plasztikus alakításokat kapunk *Pagonyi* Nándortól (Dr. Jim Bayliss), *Simon* Erikától (Sue Bayliss), *Szabó* Istvántól (Frank Lubey) és *Falvay* Klárától (Lydia Lubey) is. Talán a kisebb epizódok megkomponálásától perelhetünk színesebb kidolgozottságot.

NIKOLÉNYI ISTVÁN

AUREL BARANGA: BARÁTOM, A MINISZTER

ÚJABB BEMUTATÓ BÉKÉSCSABÁN

Nem tudom, ki hogyan van vele; a magam részéről ki nem állhatom, mikor valaki — prófétai szándéktól indítatva, hogy nemesítse az erkölcsimet — nevelni, okítani akar. Különösen ha közönség vagyok, ha megvásároltam a zsöllyémet, felöltöttem a legünnepebb ruhámat és a legáhíthatóbb lelkiállapotomat — ne nézzenek

iskolás gyerekeknek. Amennyiben valamilyen igazságot kíván fejembe sulykolni a szerző, nincs ellene kifogásom, csak — a játék hevében észrevétlenül lopja be „eszmei mondanivalóját” —, rajta ne kapjam! S ki ne lógjon a tanulság „lólába”.

Nos, *Aurel Baranga* szatírája, melyet *Barátom, a miniszter* címmel a békés-

csabai Jókai Színház mutatott be, kétségtelenül *tanító célzatú* színpadi alkotás. A cselekmény ürügy, hogy a színpadot aktuális társadalmi kérdések közvetlenül érvelő szószékévé tegye az író. Miért van, hogy az említett fenntartás ellenére magával ragad, ellenállhatatlanul a bűvkörébe vonz Baranga színháza? Honnét a bűbájosság, mely elindítja a hűvösen mérlegelő kritikus metamorfózisát a főhős sorsáért és a szerző sikeréért „szurkoló” nézővé? Mi a darab titka?

Lefegyverzően vonzó a mű időszerűsége, az író kíméletlenül éles tekintete és megdöbbentő őszintesége. Napjaink, társadalmi létünk — szerinte — „legmakacsabb, legfélelmetesebb elleniségét” leplezi le, teszi nevetségessé, futamítja meg. A darab a tespedt butaság, a szívós tehetségtelenség, a konok közepszerűség kutyakomédiája. Hogyne ragadna magával a játék, mikor a színpadon csupa személyes ismerősét láthatja viszont az ember. A kedves kolléga, aki olyan munkakörben „tevékenykedik”, amihez vajmi keveset konyít, s éppen ezért a felszínen maradnia csak áskálódással, talpnyalással, hazudozással lehetséges. A főnök, aki permanens rettegésében fúrja-faragja mindazokat, akikben szikrája is megtalálható az önálló gondolkodásnak, a becsületes tehetségnek. Az apák babérai-ból tőkét kovácsoló, melldőngető „hűségesek”, akik a rátermettség hiányait pedigréjükkel takargatják. A modern farizeusok, akik mosolygó tekintettel vetik a hurkot gyanútlan embertársaik nyakába, de „sírnak” a meghatódottságtól az argesi erőmű, vagy a ploesti kőolajfinomító láttán.

Bájós kis társaság. De kik vannak a túloldalon? Nos, Baranga kirekeszti a játékból a *makulátlan* hősoket. A legderekabb, legrokonszenvesebb figurának is megvannak az emberi gyengéi. Kényszerű megalkuvás, gorombaságig fajuló szókimondás, túlzott önbizalom, sőt némi bocsánatos széltoló hajlam is. Mint ahogy a legintrikusabb jellem sem megátalkodottságból olyan, amilyen: a képességein túlnőtt lehetőségeit félti csupán, a kényelmet jelentő „fotel”. Az író nem társadalmi típusok ellen közsörűli tollát. A *bennünk* (mindnyájunkban) élő bosszantó gyengeségeket vetközteti pórére. Az áporodott közhelelyek, a simára gyalult sablonok, a kényelmesre taposott gondolatok bősztítik. A *séma* minden megnyilvánulása elenszenves itt. Ezért aztán a tematikus színpadi irodalom is megkapja a magáét. Amelyikben nyüzsgönek a „pozitív” hősök, amelyik mindenáron „moz-

gósít” valamire, amelynek egyetlen mentsége a „nevelőhatás”. Baranga színdarabjából — kibeszéli műhelytitkait a közönség előtt — mindezek a nélkülözhetetlen alkotóelemek hiányoznak. S éppen ez a *hiány* avatja kedves hőseit pozitívvá, ebben gyökeredzik az aktuális mozgósító erő, ez teszi ellenállhatatlanná nevelő szándékát.

A satirikus szikrázó paradoxonja ez. A sablon elleni fellépésben egyébként *saját magát* sem kíméli. S a paradox ötletek fokozásához is van puska-pora. Amikor a női főszereplő rutintmegoldást érez a szövegében, váratlanul kilép a szerepből, nem hajlandó folytatni a jelenetet. „*Hol van a szerző?*” — kiált fel Gina — „*Magyarazza meg nekem ezt a szerepet!*”

Ilyen formán ötvöződik a tartalom magától értetődő hordozójává a satirikus játékok „formabontó” foglalatata. A színpad egy színpadot imitál — rendezővel, ügyelővel, sőt a közönség és a közvélemény képviselőivel —, a színészek pedig azt a szerepet alakítják, hogy ők most szerepet alakítanak. Igaz, az efféle dramaturgiai újítás nem éppen a *legújabb*. Egy évtizeddel ezelőtt kiváltképp divatba jött színpadjainkon, de tudta már Pirandello és Molnár Ferenc is. Shakespeare-ről nem is beszélve. (No, de mit nem tudott Shakespeare?) Baranga választásának jogosságát mindenestre igazolja az az elegáns könnyedség, amivel a legképtelenebb helyzeteket is elfogadtatja. Főlényes színpadismeret, imponáló szakmai biztonság adják itt az aranyfedezetet.

A neves román szerző darabját — amely 17 eddigi színműve közül a legutóbbi és a legsikeresebbnek ítélte a helyi kritika — *Vass Károly*, a békéscsabai színház igazgatója alkalmazta magyar színpadra és rendezte. Az invenciózus és — a mi színpadjainkon sajnos oly ritka — pergő ritmusú előadásban csupán egyetlen összetevőt érezek szükségesnek kifogásolni. Mintha a rendező helyenként elbizonytalanodott volna az *egységes* hangvételét illetően, a színészi alakítások között is némelyik a vigjáték, másik a szatíra felé hajlik. Néha egyetlen szereplő különböző jele-neteiben is.

Az előadás kulcsszerepében *Schwetz András* ritka nehéz feladatot oldott meg rokonszenvesen, eszköztelen közvetlenséggel. Egy személyben volt Narrátor, Színművész és Chitlaru az ifjú, ambiciózus újságíró, akinek elismertetése vagy megfúrása körül bonyolódik a cselekmény, a színpadi szatíra — és az életből ellesett intrika — fejtetőre perdítő törvényei szerint. Ragyogó humorát, fi-

nom érzelmességét kamatoztatta *Stefanik Irén* a Színésznő, az Újságíró, a Parasztasszony, és a Korunk démona" négyes szerepében. Képességeiből arra is futotta, hogy érzékeltesse: most csak szerepet játszik, esetleg olyan alakítást, amit eredetileg nem „ráosztottak” csak „beugrott”. Kár, hogy a két utóbbi figura formálásánál nem tudott ellenállni némi vígjátéki manírnak.

Gondosan kimunkált torzképét adta az önálló gondolatokra képtelen, pozícióját féltő főszerkesztő-igazgató-főnök-

nek *Dánffy Sándor*. Utálnivaló volt, félelmetes és mulatságos; a figura százanandó, emberi vonásaival maradt azonban adós. A népes szerkeplőgárdából kiemelkedett még *F. Nagy Imre* fölüeny mesterségbeli tudással megformált hajbókoló talpnyalója és *Pákozdy János* gunyoros-bölcs szerkesztőségi munkatársa. Az előadás sikeréhez járultak hozzá *Cserényi Béla*, *Körösztös István*, *Tóth Gabriella* és *Szerencsi Hugó* is. A díszleteket *Suki Antal* tervezte.

CS. VAJDA JÁNOS

ZENEI KRÓNIKA

OPERAHANGVERSENY A SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZBAN

megérdemli, hogy részletesebben méltassuk.

Tudjuk, hogy egy rádió- vagy televízióközvetítés mennyire felvillanyozza a közvetítendő darabban fellépő színészeket, énekeseket, tisztán lemérhető kedvező hatása a művészi alakításra. Mondhatnánk azt is, hogy „vetétkedőnek” tekintették az ének művészei ezt az — és jegyezzük meg, hogy sajnos ritkaságszámba menő — alkalmat. Természetesen mindez legtöbbször nem tudatos a művészen. Saját magán legfeljebb enyhe idegességet, lámpalázat tapasztal, de a hallgatók kifinomult ítélőképessége képes felfogni, sőt lemérni hatását az alakításból, az előadásból. Február 18-án emlékezetes, sőt maradandó élményt nyújtottak a Szegedi Nemzeti Színház operatársulatának tagjai. Így ítélte meg teljesítményüket az egész ország rádióközönségének jó része.

Gyimesi Kálmán énekelte Rossini: A sevillei borbély című operából Figaro belépőjét. A virtuóz énekszám különleges technikai felkészültséget követel az előadótól. Képviseli, sőt reprezentálja az opera buffa műfaj egyik kimagasló alkotásának egészét s nem utolsósorban magát az illusztris szerzőt. Már ebből is kitűnik, hogy elég nehéz feladat előtt állt Gyimesi Kálmán. Hallgatók százezrei előtt kellett reprezentálnia — Szeged művészi színvonalát. Csakúgy, mint énekművész társainak. Nem csalódtunk. Bár Gyimesi Kálmán melegen zengő baritonja nem érvényesülhetett igazán mint hangszín, de énekbeli tudásával, egyéniségével könnyedén siklott át az örökéletű furfangfejedelem bravúráriájának ravasz buktatóin, és így a jó értelemben vett rutin aratot megérdemelt diadalt.

Karikó Teréz hálás szerepet kapott. Leonóra — Verdi egyik legnagyobb szeretettel megalkotott hőse. A végzet hatalma gazdag dallamvilágából nyújt különlegesen élvezetes ízelítőt. Karikó Teréznek sikerült e szopránszerepre szabott nagyfokú drámai hangulatot varázsolni kulturált énekművészetével.

A Rigoletto III. felvonásbeli négyesét Vigh Irén, Ivánka Irén, Réti Csaba és Littay Gyula énekelte. Fegyelmezetten és ragaszkodva az előírt ütemhez. Egy quartettnél feltétlenül dicséretes. Csak így lehet elkerülni a kakofóniába merülést, a zavaros hangzást. Mindegyik énekes személyében is biztosítéka volt a hanganyag, a zenei, dinamikai és ritmusérzék, a kiváló zenei hallása alapján, hogy a négyes sikerrel megállja a próbát a mikrofonban is.

Sinkó György Daland áriáját énekelte Wagner fiatalkori operájából, A bolygó hollandi-ból. Hangregisztere, egyéni és sajátos szerepformáló készsége nagy teljesítményre tette képessé. Amit nyújtott, magán viselte a karakterjegyeket.

Saint-Saëns Delilája a Sámson és Delilában zenei alkatát tekintve keveréke a forró érzelmi kitöréseknek és a lány lírának. Ivánka Irén a bosszúária előadása so-